TAAD Yıl 17 . Sayı 65 . Ocak 2026
ISSN 1309-6826
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.1846830

DOĞAL HAKLAR LİBERTERYENİZMİNDE VERGİLENDİRME: BİR VERGİ SİSTEMİ İÇERİSİNDE LİBERTERYEN VERGİ NASIL OLMALI?*

Taxation in Natural Rights Libertarianism: How Should Libertarian Taxation Work in a Tax System?

Mustafa KARATAŞ**
Tuba Dilşat KARATAŞ***

Özet

Liberteryenizm, bireysel özgürlüklere, öz-sahiplik ve mülkiyet haklarına dayanan, devletin müdahalesinin asgari düzeyde tutulması gerektiğini savunan kapsamlı bir siyasal düşünce geleneğidir. Bu gelenek, anarko-kapitalizm, minimal devlet liberteryenizmi (minarşizm) ve liberteryen klasik liberalizm gibi farklı yaklaşımları bünyesinde barındırmaktadır. Her bir yaklaşım, bireysel hakların önceliğini tanımakla beraber, özellikle devletin kapsamı ve meşruiyeti, vergilendirme gibi konularda önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu farklı yaklaşımların ortak teorik zemini ise doğal haklar doktrinidir. Doğal haklar liberteryenizmi, bireyin bedenine ve emeğine ilişkin öz-sahiplik hakkı ile bu emeğin ürünü olan mülkiyet hakkını dokunulmaz ve öncelikli olarak kabul eder. Devletin varlığını ancak bu haklara saygı gösterildiği ve bunlar güvence altına alındığı ölçüde meşru sayar. Bu çerçevede vergilendirme konusu, liberteryen düşünce içerisinde önemli bir tartışma konusunu oluşturur. Zira vergilendirme, birçok liberteryen için bireysel mülkiyet hakkına yapılan bir müdahale anlamına gelir. Anarko-kapitalistler, bu müdahaleyi kategorik olarak reddeder ve her türlü vergilendirme biçimini mülkiyet hakkının ihlali olarak görür. Minimal devlet liberteryenleri yalnızca bireylerin haklarını dış tehditlere karşı korumak amacıyla sınırlı bir devletin varlığını ve bu devlete yönelik asgari vergilendirmeyi meşru kabul eder. Öte yandan, liberteryen klasik liberaller ise daha pragmatik bir yaklaşım benimseyerek sınırlı düzeyde yeniden dağıtımı içeren vergilendirme biçimlerini, sosyal adaleti ve toplumsal istikrarı gözeten çerçevede kabul eder. Bu çalışma, doğal haklar liberteryenizmi ekseninde vergilendirmenin hangi sınırlar dahilinde meşru kabul edilebileceğini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öz-sahiplik ve mülkiyet haklarının dokunulmazlığı ilkesi göz önünde bulundurularak vergilendirmenin, zorlayıcı niteliğine rağmen, bireysel haklarla çelişmeden nasıl yapılandırılabileceği sorusu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal haklar, mülkiyet hakları, liberteryenizm, vergilendirme, liberteryen vergi

➢ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*
➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 20.6.2025*
➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 30.10.2025*

* Bu makale, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Birimi'nin, SBA-2024-13478 kodlu proje desteğiyle hazırlanmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Erzurum/Türkiye, E-posta: mustafa.karatas@atauni.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-4037-7518

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Erzurum/Türkiye, E-posta: dilsat.ural@atauni.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-6154-3939

Abstract

Libertarianism is a political philosophy grounded in individual liberty, self-ownership, and property rights, advocating for minimal state intervention. It encompasses various strands such as anarcho-capitalism, minarchism, and classical liberalism. Natural rights libertarianism constitutes the common foundation of these approaches, emphasizing property rights and self-ownership as natural rights. These approaches diverge in terms of the scope and legitimacy of the state, particularly regarding taxation. While anarcho-capitalists reject all forms of taxation as illegitimate, minarchists view taxation as justifiable solely for protective functions; classical liberals, on the other hand, accept broader taxation and limited redistribution. This study aims to explore how a libertarian tax should be structured within the framework of natural rights libertarianism. Libertarianism is a comprehensive political philosophy grounded in individual liberties, self-ownership, and property rights, asserting for minimal state intervention. This philosophy encompasses various approaches, including anarcho-capitalism, minimal state libertarianism (minarchism), and libertarian classical liberalism. While each of these approaches recognizes the primacy of individual rights, they diverge significantly on key issues such as the scope and legitimacy of the state and taxation. The common theoretical background uniting these differing perspectives is the doctrine of natural rights. Natural rights libertarianism treats the right to self-ownership and the right to property as inviolable and fundamental. Within this framework, the legitimacy of the state is contingent upon its recognition and protection of these rights. Consequently, taxation emerges as a central point of contention within libertarian thought, as it is often perceived by many libertarians as an infringement upon individual property rights. Anarcho-capitalists categorically reject such interference and view all forms of taxation as violations of property rights. Minimal state libertarians, by contrast, justify the existence of a limited state and accept minimal taxation solely for that purpose. On the other hand, libertarian classical liberals adopt a more pragmatic stance, allowing for limited taxation that involves a degree of redistribution. This study aims to explore the question of under what conditions taxation can be considered legitimate within the framework of natural rights libertarianism.

Keywords: Natural rights, property rights, libertarianism, taxation, libertarian tax

GİRİŞ

Tarihsel süreçte vergilendirmeye neden ihtiyaç duyulduğu, nelerden vergi alınması gerektiği ve vergilendirme yetkisinden ne anlaşılması gerektiği sorularına cevap aranmış ve birçok kuram ve görüş ileri sürülmüştür[1]. Bakıldığında 13 ve 14'üncü yüzyılda kralların mutlak hakları arasında sayılan vergiler, liberal yaklaşımların etkisiyle 18 ve 19'uncu yüzyılda faydalanma teorisi ile açıklanmıştır[2]. Temelini sosyal sözleşme görüşünden alan ve klasik liberalizmin vergilere ilişkin yaklaşımının esasını teşkil eden faydalanma teorisi; kişilerden kamusal hizmetlerden sağladığını fayda dikkate alınmak suretiyle vergi alınmasıdır. Dolayısıyla vergiler, kamusal hizmetlerden elde edilen faydanın karşılığı bedeli ifade eder[3]. Ancak (tam ve yarı) kamusal hizmetlerin bölünemez ve fiyatlandırılamaz olması karşısında kamusal hizmetten faydalanma ölçüsünün belirlenemez olduğu ve verginin faydalanma dolayısıyla değil, devlet egemenliğinden kaynaklı olarak

1 Yusuf Karakoç, Kamu Maliyesi Ders Notları, (Yetkin Yayınları 2020) 91; Nihat Edizdoğan, Özhan Çetinkaya ve Erhan Gümüş, Kamu Maliyesi (Ekin Yayınevi 2023) 115.

2 Akif Erginay, Kamu Maliyesi (Savaş Yayınevi 2010) 55; Salih Turhan, Vergi Teorisi ve Politikası (Filiz Kitabevi 2020), 17.

3 Karakoç (n 1) 91-92; Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 140; Turhan (n 2) 16.

alındığı savlarına bağlı olarak faydalanma teorisi 20'inci yüzyıl itibariyle eski önemini kaybetmiştir. Günümüzde ise vergilendirmeye egemenlik teorisi çerçevesinde, ödeme gücü[4] ve devlet egemenliği esaslarına bağlı olarak cevap aranmaktadır. Bu noktada vergilerin, kişiler arasında ödeme güçleri dikkate alınmak suretiyle dağıtılması ve sadece devletin vergilendirme yetkisine dayanması gerektiği kabul edilmektedir[5]. Bu perspektiften vergiler; devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından kamusal hizmetleri karşılamak amacıyla kişilerden hukuki zor altında karşılıksız olarak alınan iktisadi değerler şeklinde tanımlanmaktadır[6]. Bu anlamda vergiler, kişilerin faydalanma derecesine bakılmaksızın kamusal hizmet finansmanına ayrılır, dolayısıyla tüm kamusal hizmetlerin genel karşılığı olarak kabul edilir[7]. Ayrıca vergiler, kişilerin ödeme güçleri dikkate alınmak suretiyle ve devlet egemenliğinin bir tezahürü olarak vergilendirme yetkisine dayanarak alınır[8]. Devlet egemenliğinin en önemli göstergelerinden biri olan vergilendirme yetkisi ise Anayasadan doğan ve devletin ülke egemenliğine giren kişiler üzerinde vergi ödeme yükümlülüğü doğuran hukuki ve fiili gücü ya da iradesi şeklinde ifade edilmektedir[9]. Bu anlamda devlet vergilendirme yetkisini iktisadi ve hukuki sınırlar dahilinde anayasal yükümlülük olan vergi ihdas etmek için kullanmaktadır[10]. Ancak hem vergilere hem de vergilendirme yetkisine yönelik bu açıklamalar, günümüzde genel kabul gören teorik ve normatif çerçeveyi yansıtmakta olup hem tarihsel süreçte hem de günümüzde bu çerçevenin dışında farklı yaklaşımlar da dikkati çekmektedir. Bu yaklaşımlardan biri ise liberteryen düşünce yani liberteryenizmdir.

Genel olarak liberteryenizm, özgürlük kavramını esas alan, devlet için sınırlı bir faaliyet alanının varlığı, bireysel hakların baskıdan uzak olması, mülkiyet haklarına müdahale edilmemesi, serbest piyasanın önceliği, piyasa sonucunda ortaya çıkan dağılımların adil olması ve piyasaya sınırlı koşullarda müdahale edilmesi gibi temel değerleri paylaşan bir siyasal düşünce geleneği olarak ifade

---

4 Ödeme gücü ilkesi, vergi mükelleflerinin kendisi ve ailesinin geçimi için gerekli olanın üstünde sahip olduğu serveti ve elde ettiği geliri ile yaptığı harcamaları üzerinden, yani iktisadi iktidarları oranında hizmet finansmanına katılması, vergi yüküne katlanmasıdır. Burada verginin kamusal hizmetlerin karşılığı olarak alınıp alınmadığına veyahut kişinin kamusal hizmetlerden faydalanıp faydalanmadığına bakılmaz: Erginay (n 2) 79; Karakoç (n 1) 96; Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 138-139.

5 Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 115; Erginay (n 2) 37; Turhan (n 2) 21.

6 Abdurrahman Akdoğan, Kamu Maliyesi (Gazi Kitabevi 1999) 115; Karakoç (n 1) 72; Erginay (n 2) 35, 51; Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 116.

7 Karakoç (n 1) 72.

8 Erginay (n 2) 38-39.

9 Nami Çağan, Vergilendirme Yetkisi (Kazancı Hukuk Yayınları 1982) 3; Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 139; Erginay (n 2) 51; Elif Yılmaz Furtuna, 'Olağanüstü Yönetim Usullerinde Vergilendirme Yetkisinin Hukuki Sınırları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri' (2021) 25 (3) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 434-435.

10 Yılmaz Furtuna (n 9) 435-437.

edilmektedir[11]. Ancak bahse konu temel değerlerin ne anlama geldiği konusu öğretide tartışmalı olup, bireysel özgürlüğü ahlaki açıdan tanımlama, devlet karşısında piyasanın gücünü artırma, devletin meşru faaliyet alanını azaltma ve sosyal kurumların mevcudiyetini sınırlama veya ortadan kaldırma noktasında liberteryenizm, birbiriyle rekabet eden çok boyutlu bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır[12]. Örneğin, liberteryenizm çoğunlukla Nozick ile ilişkilendirilmektedir. Dayanışmacı ve müdahaleci devlet yaklaşımlarına karşı çıkan ve esas itibariyle köklerini klasik liberalizmden alan Nozick, sadece zora, hırsızlığa, dolandırıcılığa, sözleşmelerin uygulanmasına karşı dar koruma işlevleriyle sınırlı, asgari bir devletin meşru olduğunu iddia eder[13]. Bu yaklaşım, minimal devlet liberteryenizmi (minarşizm) olarak adlandırılır. *Minimal devlet liberteryenizmi*, esas itibariyle gece bekçisi devleti olarak da ifade edilebilen devletlerin gerekli olduğunu, ancak yetki alanlarının yaşam, özgürlük ve mülkiyetin korunmasıyla sınırlı olması gerektiğini kabul eder[14]. Gelirin yeniden dağıtımı, bireylerin haklarını ihlal etmeyen faaliyetlerin engellenmesi gibi bu sınırlı rollerin ötesine geçen devletlerin meşru olmadığını öne sürer[15].

Minimal devlet liberteryenizmi liberteryenizmin sadece bir boyutunu ifade eder. *Anarko-kapitalizm* olarak adlandırılan ve liberteryenizmin en aşırı görünümü olarak kabul edilen diğer bir yaklaşım; devletin şiddeti bünyesinde barındırdığını, bireylerin devlet müdahalesi olmaksızın toplumu örgütleme kapasitesine sahip olduğunu, serbest piyasa (özel-kâr amaçlı şirketler) ve toplumsal iş birliğinin (gönüllü kuruluşlar) sorunları devletlerden daha iyi çözebileceğini ve bunu şiddete başvurmadan yapabileceğini savunur[16]. Dolayısıyla bir devlete ihtiyacın kalmadığını, devletin varlığını gerektiren meşru bir temelin bulunmadığını kabul eder[17]. *Liberteryen klasik liberalizm* ise devletin meşru olarak sınırlı miktarda kamusal mal ve hizmet sağlayabileceğini kabul eder, ancak klasik liberaller meşru olarak değerlendirdiği kamusal mal ve hizmetlerin miktarı ve türleri konusunda birbirinden farklılaşır. Klasik liberalizm ekseninde devletin sadece tam kamusal mal

---

11 Miranda Perry Fleischer, 'Death and Taxes: A Libertarian Reappraisal' (2022) 22-029 Legal Studies Research Paper Series, University of San Diego School of Law 1; Marcel Twele, 'What Libertarians (Should) Think About Inheritance Taxation' (2023) 29 Res Publica 90.

12 Robert W McGee ve Walter E Block, 'Taxation: The Libertarian View' in Robert F. van Brederode (Eds.), Political Philosophy and Taxation (Springer Nature 2022) 251; Selvin Yaman ve Belgin Tarhan, Liberteryenizmin Felsefi Temelleri (Liberus, 2021) 104.

13 Robert Nozick, Anarchy, State and Utopia (Basic Books Inc 1974) ix; Sururi Aktaş, 'Bir Değer Olarak Adalet Kavramının Tahlili' in Muzaffer Elmas vd. (Eds.), Sosyal Bilimlerle Çağı Yorumlamak: Fikirler Düşünceler-2 (Mahya Yayınları 2018) 91.

14 Özlem Kırlı, Liberteryenizm (Liberte Yayınları 2023) 31.

15 McGee ve Block (n 12) 252.

16 Kırlı (n 14) 32.

17 McGee ve Block (n 12) 252; Miranda Perry Fleischer, 'Libertarianism and the Charitable Tax Subsidies' (2015) 56 (4) Boston College Law Review 1359.

ve hizmetleri meşru olarak finanse edebileceğini kabul edenlerin yanı sıra bu mal ve hizmetler yanında devletin yoksullara meşru olarak asgari bir sosyal güvenlik ağı veya herkese bir tür temel gelir sağlayabileceğini kabul edenler de yer alır[18].

Anarko-kapitalizm, minimal devlet liberteryenizmi ve klasik liberalizm, genellikle *doğal haklar liberteryenizmi* veya *sağ liberteryenizm* olarak adlandırılır[19]. Liberteryenizm, esas itibariyle en az üç temel argüman üzerine inşa edilmektedir: (1) öz-sahiplik veya müdahalesizlik olarak anlaşılan azami eşit özgürlük, (2) bu hakların dağıtım şekline bakılmaksızın güçlü, dokunulmaz mülkiyet hakları ve (3) mülkiyet haklarını ve öz-sahipliği korumakla sınırlı bir liberteryen devlet veya devletsiz bir yönetim. Doğal haklar liberteryenizminin, bu üç argümanı da içerdiği; azami eşit özgürlüğe bağlılığın güçlü mülkiyet haklarına bağlılığı, bunun da liberteryen bir devlete bağlılığı gerektirdiği kabul edilmektedir. Bu argümanlar arasındaki bağlantı öğretide *özgürlük savı* olarak adlandırılmaktadır. Esas itibariyle doğal haklar geleneğindeki liberteryenler, liberteryen/minimal devlet için en önemli argümanın özgürlük savı olduğunu ileri sürmektedir[20].

Özgürlük savı ekseninde liberteryenizmde özgürlüğe sahip olmak, bir kişinin sahip olduğu haklara müdahale edilmemesini ifade eder. Haklar zorunlu olarak öz-sahipliği içerir ve öz-sahipliğin kapsamadığı her şeyin, yani doğal kaynaklar ve diğer malların, yani dış varlıkların (özel) mülkiyetini de içerebilir. Öz-sahiplik, bir kişinin kendi bedeninin, becerilerinin ve fikirlerinin yasal sahibi olduğu anlamına gelirken; özel mülkiyete sahip olmak, bir malın sahibinin onun üzerindeki tüm haklara sahip olmasını ifade eder[21].

Özgürlük savına göre, devletler başkaları için olumlu fırsatlar yaratmak amacıyla kimsenin olumsuz özgürlüğüne müdahale edemez. Bu anlamda liberteryen kanun önünde eşitlik, devletin herkesin haklarını korurken, *doğal haklar savı* çerçevesinde insanların hangi haklara sahip olduğunu belirlemesine izin verdiğinde elde edilir. Liberteryenizm için doğal haklar savı ise adil mülkiyet hakları oluşturmak için gerekli koşulları sağlamayı amaçlayan dört ilkeyi esas alır. Bunlar Nozick tarafından belirtilen "*ilk edinim, gönüllü aktarım ve düzeltme (ıslah) ilkeleri*" ile Epstein'in ifadesiyle "*zamanaşımı yasası*"dır[22]. Öncelikle liberteryenler ilk edinimi haklı çıkarmak için John Locke'un tek taraflı sahiplenmede emeğin dikkate alındığı teorisini esas alır. Bu teoriye göre, bir varlığa emek vererek önemli ölçüde değiştiren ilk kişi, Nozick'in "Lockecu koşul" dediği şeyi yerine getirmesi halinde onun mülkiyetini elde eder. Lockecu koşul ise sahiplenmenin en azından

18 Fleischer (n 17) 1360.

19 Karl Widerquist, 'A Dilemma for Libertarianism' (2009) 8 (1) Politics, Philosophy & Economics 43, Ayrıca bkz. Matt Zwolinski, 'Libertarianism', Internet Encyclopedia of Philosophy (https://iep.utm.edu/libertar/#H1).

20 Widerquist (n 19) 43-44.

21 Widerquist (n 19) 45.

22 Widerquist (n 19) 46.

"*başkaları için ortak olarak yeterli ve aynı derecede iyi şeylerin*" kaldığı, yani "*başkalarının durumunun daha da kötüleşmemesinin*" garanti altına alındığı durumlarda geçerli olduğu esasına dayanır[23]. İlk edinimden yani mülkiyet kurulduktan sonra, gönüllü aktarım ve geçmişteki haksızlıkların düzeltilmesi, mülkiyet haklarının bir kişiden diğerine meşru bir şekilde nasıl devredilebileceğini belirler. Bu üç ilke ise dördüncüsüyle desteklenir: "zamanaşımı yasası". Epstein'e göre bir mülkiyet sisteminin işe yaraması için, yasadışı müdahalelere karşı ilk edinim iddiasının sona ereceği bir zaman diliminin olması gerekir[24].

Liberteryenizmin, keza doğal haklar liberteryenizminin yekpare olmaması, kendisini vergilendirme konusunda da gösterir. Her bir yaklaşımın vergilendirmeye yönelik kendi bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Örneğin; anarko-kapitalizm; bir devlete olan ihtiyacı ortadan kaldırdığından ve vergilendirmeyi, mülkiyet haklarının ihlali ve hırsızlık olarak değerlendirdiğinden herhangi bir vergilendirmeyi adaletsiz ve gayri meşru olarak görür[25]. Örneğin; Hoppe, vergilendirmeyi "*mülk edinimi ve üretimine yönelik bir saldırı ve cezalandırma*" olarak görmekte ve bunun servet oluşumunu ve genel yaşam standardını düşürdüğünü kabul etmektedir[26]. Minimal devlet liberteryenizmi ise temel koruyucu hizmetler için vergilendirmeyi meşru olarak görmektedir. Ancak istisnaları olmakla birlikte devletin piyasaya müdahalesine ve devletin gelirin ve refahın yeniden dağıtımı amacıyla kullanılan vergilendirmeyi ise meşru olarak görmemektedir[27]. Klasik liberalizm ise, koruyucu hizmetler ve ek kamu hizmetleri için vergilendirmeyi meşru olarak görmekte; çoğunlukla da yeniden dağıtımı desteklemektedir[28]. Anarko-kapitalizm dışındaki yaklaşımlar, kural olarak emeğin vergilendirilmesini bir nevi zorla çalıştırma olarak kabul ederek meşru görmezken, kimi durumlarda harcamanın vergilendirilmesini meşru görebilmekte, ancak servetin ve servet transferlerinin vergilendirilmesini çoğunlukla meşru görmemektedir[29]. Doğal haklar liberteryenleri, servet üzerinden alınan vergileri "*kamulaştırma*" ve "*özellikle acımasız bir zarar*" olarak nitelendirerek, bunların "*ölenin mülkünün hizmet edeceği amaçlara ilişkin çıkarlarını çiğnediğini*" kabul eder[30].

---

23 Nozick (n 13) 175.

24 Richard Allen Epstein, Takings: Private Property and the Power of Eminent Domain (Harvard University Press 1985) 64-67; Widerquist (n 19) 47.

25 Fleischer (n 11) 1; McGee ve Block (n3) 254.

26 Hans-Hermann Hoppe, The Economics and Ethics of Private Property (Ludwig von Mises Institute 2006) 34.

27 Aysun Aydın, 'Rawls ve Nozick: Bireysel Haklar, Tercihler ve Yetenekler Üzerine' (2020) 7 (2) Kilikya Felsefe Dergisi 253.

28 Hillel Steiner, 'Original Rights and Just Redistribution' in Peter Vallentyne ve Hillel Steiner (Eds.), Left-Libertarianism and Its Critics (Palgrave 2000) 89.

29 Fleischer (n 11) 2.

30 Loren E Lomasky, Persons, Rights and Moral Community (Oxford University Press 1990) 270; Ludwig von Mises, Planning for Freedom (Libertarian Press 1974) 32.

Bu çalışmada doğal haklar liberteryenizminin bakış açısıyla bir liberteryen verginin nasıl olması gerektiğine cevap aranması amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak ilk bölümde doğal haklar liberteryenizminde (liberteryen-minimal) devletin kapsamı, meşruiyeti ve faaliyet alanları ortaya konulacaktır. Akabinde ise ilk bölümde verilen bilgiler ışığında minimal devlet faaliyetlerinin finansmanında vergilendirmenin; amacı, taşıması gereken ölçütler, temellendirilmesi, verginin konusu ve türü açısından görünümü, uygulanacak vergi tarifesi ve verginin konulma, değiştirilme ve kaldırılma ölçütleri incelenecektir.

I. DOĞAL HAKLAR EKSENİNDE MİNİMAL (LİBERTERYEN) DEVLETİN KAPSAMI, MEŞRUİYETİ VE FAALİYET ALANLARI

A. Minimal Devletin Kapsamı

Liberteryenizm, devletin varlığı, niteliği ve kapsamı noktasında dereceler halinde karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, liberteryenizmin aşırı biçiminde (anarko-kapitalizm), devletin bir rolü yoktur. Daha az aşırı biçiminde ise minimal bir devlet, özgürlüğün gelişebileceği bir ortamı korumak için kabul edilebilir niteliktedir. Bu açıdan liberteryenler devlet için en iyi ihtimalle minimalist bir rol görürler. Bu rol ise minimal devlet liberteryenizmi ve liberteryen klasik liberalizm açısından birbirinden farklılaşır. Öncelikle minimal devlet liberteryenizmi, "*güçlü bir bireysel haklar formülasyonu*" ekseninde doğa durumunda var olan özgürlüklerin ve mülkiyet haklarının güvende olmadığını ve en iyi şekilde bir tür sivil veya siyasi toplum aracılığıyla korunabileceğini kabul eder[31]. Örneğin Locke'a göre, doğa durumunda kişilerin hayatına, özgürlüğüne ve mülkiyetine dokunmaksızın özgür bir şekilde yaşama hakkı vardır, dahası özgürlüklerine müdahale edildiğinde kendilerini savunma ve zararlarını tazmin etme hakkı bulunur[32]. Ancak doğa durumu, doğa yasasını koruyacak "*yerleşik, yerleşmiş, bilinen bir yasadan*", meseleleri karara bağlama yetkisine sahip "*bilinen ve kayıtsız bir hâkimden*" ve "*doğru olduğunda hükmü destekleyecek ve infazını sağlayacak güçten*" yoksundur. Bu nedenlerden ötürü Locke, bireylerin doğa durumundan ayrılmaya ve genel olarak mülkiyet adını verdiği "*yaşamlarını, özgürlüklerini ve mülklerini karşılıklı olarak korumak için... başkalarıyla birlikte topluma katılmaya*" istekli olduklarını açıklar[33]. Bu noktada insanlar bir araya gelerek toplumsal sözleşme üzerinden devleti inşa ederler[34]. Benzer şekil-

---

31 David G Duff, 'Private Property and Tax Policy in a Libertarian World: A Critical Review' (2005) 17 (1) Canadian Journal of Law and Jurisprudence 29; Tuba Dilşat Karataş, 'Robert Nozick'in Adalet Teorisi: John Rawls'un Hakkaniyet Olarak Adaleti Karşısında Yetkilendirme Teorisi' (2023) 11 (1) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 212.

32 John Locke, Second Treatise of Government in C. B. Macpherson (Eds.), (Hackett Publishing Company 1980) 66; Hamit Emrah Beriş, 'Çağdaş Liberalizmde Farklı Yönelimler' (2002) 28 Liberal Düşünce Dergisi 206.

33 Locke (n 32) 66.

34 Beriş (n 32) 207.

de, Nozick doğa durumundaki bireylerin karşılıklı koruma birliklerine gireceğini ve bunlardan birinin coğrafi bir alanda baskın birlik olarak ortaya çıkacağını ve minimal devlet şeklini alacağını teorize eder[35]. Ancak Nozick, minimal devletin gerekliliğini toplumsal sözleşme ile değil, doğa durumundan bireysel ilişkilerin gelişimini aşamalar halinde ele alan, Adam Smith'in görünmez eline benzer bir araçla açıklamaya çalışır[36]. Nozick, minimal devletin sadece bireyleri zora, dolandırıcılığa ve hırsızlığa karşı koruyan ve sözleşmeleri uygulayan devlet olduğunu, minimal devletten daha kapsamlı bir devletin ahlaki olarak meşru olamayacağını ileri sürer[37]. Bu perspektiften minimal devletin rolü, özgürlüğü veya bireylerin ekonomik fırsatları takip etme yeteneğini korumakla sınırlı kabul edilir. Bunu yaparken devlet, bir bireyin iddiası veya arayışları bir diğeriyle çatıştığında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan sözleşme anlaşmazlıklarını çözmek için bireylere araçlar sağlar[38]. Bu açıdan minimalist devlet liberteryenizmi, bir devletin adaletin uygulanması yoluyla bireysel özgürlüğün korunmasını sağlamak için gerekli olduğunu kabul eder. Sözleşmelerin uygulanması yoluyla gerçekleştirilen bu rol, minimal devletin tek rolüdür[39].

Buna karşılık, liberteryen klasik liberalizm ise biraz daha minimal bir devletin meşru kabul edilebileceğini öne sürer. "*Biraz daha minimal*" ifadesi, klasik liberallerin büyük ölçekli refah programlarının uygulanmasını reddettiği, mevcut hükümet düzenlemelerinin çoğuna karşı çıktığı ve hükümetin şu anda olduğundan daha küçük olması gerektiğine güçlü bir şekilde inandığı gerçeğini yansıtır. Öte yandan, klasik liberaller bazı durumlarda hükümetin kamusal mal ve hizmetleri sağlamak, olumsuz dışsallıkları azaltmak ve tekelciliği yasaklamak gibi meşru sınırlar dahilinde kalan görevleri üstlenebileceğini de kabul eder[40].

B. Minimal Devletin Gerekçelendirilmesi

Liberteryenizme göre, devletin tek meşru amacı, her bireyin doğal hakları olarak kabul edilen yaşamını, özgürlüğünü ve özel mülkiyetini korumaktır[41]. Bu açıdan, öncelikle minimal devlet liberteryenizmi, devletin varlığını mülkiyet haklarına dayalı olarak ahlaki açıdan meşrulaştırır ve Kantçı bir yaklaşımla Locke'un özel mülkiyet teorisiyle (doğal mülkiyet hakları) birleştirir[42].

---

35 Nozick (n 13) 10-14.

36 Kırlı (n 14) 150.

37 Kırlı (n 14) 144-145.

38 Jim Fisher, 'Is Consumption Tax Regressive? A Libertarian Perspective' (2017) 33rd International Academic Conference Vienna 76.

39 Fisher (n 38) 79.

40 Fleischer (n 17) 1377.

41 Epstein (n 24) 5; Duff (n 31) 24; Eric Mack, 'Liberty and Justice' in John Arthur ve William H Shaw (Eds.), Justice and Economic Distribution (Prentice-Hall Inc 1978) 184.

42 Miranda Fleischer ve Daniel Hemel, 'Atlas Nods: The Libertarian Case for a Basic Income' (2017)

Locke'un özel mülkiyet teorisi, siyasi veya sivil toplumun oluşumundan önce öngördüğü doğa durumu ile başlar. Locke'a göre bu durumda bireyler hem özgür ve eşittir hem de her bireyi bir başkasının "*yaşamına, sağlığına, özgürlüğüne veya mallarına*" zarar vermemeye, kendini korumaya ve kendi korunmasının rekabete girmediği durumlarda mümkün olduğunca insanlığın geri kalanını korumaya zorlayan bir doğa yasasına tabidir. Locke, bu doğa durumunda tüm doğal kaynakların başlangıçta ortak olduğunu, ancak iki argümana dayanarak özel mülkiyete konu olabileceğini ifade etmektedir. İlk olarak, mülkiyet hakkının doğa yasası tarafından onaylanan kendini koruma görevinden kaynaklandığını öne sürmektedir[43]. Dahası Locke, mülkiyet haklarının bireylerin emek yoluyla doğal durumlarından çıkardıkları şeylere bağlanabileceğini savunmaktadır[44]. Ayrıca, bir kişinin "*doğanın sağladığı durumdan çıkardığı ve içinde bıraktığı her ne varsa, emeğini karıştırdığını ve kendisine ait olan bir şeye kattığını ve böylece onu mülkiyeti haline getirdiğini*" iddia etmektedir. Netice olarak Locke, doğa durumundaki doğal kaynakların sahipsiz olduğunu ve bir bireyin kendi kişiliği ve emeği üzerinde mülkiyet haklarına sahip olduğunu savunur[45]. Bununla birlikte, Locke bu argümanın (Lockecu koşul veya yeterlilik gereksinimi olarak da bilinen) iki koşula tabi olduğunu belirtmektedir. İlk olarak, bireylerin yalnızca "*bozulmadan önce yaşamın herhangi bir avantajı için kullanabilecekleri*" şeyleri mülk edinebilecekleri konusunda ısrar eder ve "*bunun ötesinde kalan her şeyin kendi payından fazlası olduğunu ve başkalarına ait olduğunu*" vurgular. İkinci olarak, bir kişinin bir şeyi doğal durumundan çıkararak elde edebileceği mülkiyet haklarının yalnızca "*başkaları için ortak olarak bırakılan yeterince ve aynı derecede iyi*" olduğu durumlarda geçerli olduğunu öne sürer. Son olarak Locke özel mülkiyete dayalı haklar arasında mülkiyete sahip olma hakkı, mülkiyeti kullanma hakkı ve mülkiyeti istediği gibi devretme hakkını içerdiğini varsayar[46].

İkinci olarak Nozick'in özel mülkiyet teorisi de Locke gibi bireylerin "*genellikle ahlaki kısıtlamaları yerine getirdiği ve olması gerektiği gibi davrandığı*" bir doğa durumuyla başlar. Nozick'e göre, adil bir özel mülkiyet sistemi, sahip olunmayan şeylerin elde edilmesinde, adil bir şekilde elde edilen varlıkların transferinde ve geçmişteki adaletsizliklerin düzeltilmesinde adalet ilkelerine bağlıdır. Bu açıdan mülkiyet haklarını üç aşamada ele alır ve bu haklarla ilişkili üç adalet ilkesini tanımlar: (adil) ilk edinim, (adil) aktarım ve düzeltme ilkeleri. Nozick'e göre, bu ilkeler birlikte tarihsel olaylara bağlı olan bir mülkiyet hak teorisini oluşturur[47]. Nozick için *ilk edinim ilkesi*, bir varlık üzerindeki mülkiyet

Wisconsin Law Review 1205-1206.

43 Locke (n 32) 8-21.

44 Duff (n 31) 25.

45 Fleischer (n 11) 4.

46 Locke (n 32) 8-21.

47 Nozick (n 13) 152-176.

haklarının orijinal yaratılışının adil olup olmadığının ölçütüdür[48]. Mülkiyet haklarının bu orijinal kuruluşu, bir mülkün elde tutulması ve aktarımının adil olmasının temelini oluşturur, bu nedenle ilk edinim ilkesi Nozick'in özel mülkiyet teorisinin temelini oluşturur[49]. Nozick'e göre "*elde tutmada adalet tarihseldir; gerçekte ne olduğuna bağlıdır*", dolayısıyla mülkiyete sahip olmanın adaletinin o mülkün edinilmesine bağlı olduğunu kabul eder. Ayrıca Nozick, kişinin belirli bir mülke hak kazandığını kanıtlamak için, o mülkü edinmesinin adaletini kanıtlayabilmesi gerektiğini kabul eder[50]. Bu kapsamda Nozick, ilk edinimde adaleti; mülk edinmenin başkalarının durumunu kötüleştirmediğine dair Locke'cu koşul ile açıklamaya çalışır. Daha spesifik olarak, mülk edinmenin başkalarının daha önce özgürce kullanabildikleri şeyleri kullanmalarını imkânsız hale getirse bile, durumlarını başka şekillerde iyileştirme fırsatına sahip olmaları halinde, onları başka türlü olabileceklerinden daha kötü duruma düşürmeyeceğini öne sürmektedir. Ayrıca Nozick'e göre bir kişi bir mülkiyet hakkını adil bir şekilde elde ettiğinde, o mülkiyeti elinde tutma hakları mutlaktır. Nozick'e göre insanların üzerlerinde hak sahibi olmalarına bağlı olarak mülkiyet hakları mutlak ve dokunulmazdır[51]. İkinci olarak (adil) *aktarım ilkesi* ise mülkiyet sahibinin, devletin veya diğer üçüncü taraflarca uygulanan kısıtlamalardan bağımsız olarak mülkünü dilediği gibi elden çıkarma hakkına sahip olması anlamına gelir. Bu aktarımlar hem bir piyasa işleminde satış hem de özgürce ve tazminat beklentisi olmadan verilen bir hediye veya miras veya vasiyeti içerebilir. Ancak Nozick, ilk iki ilkenin adaleti tam anlamıyla sağlayacağını düşünmemekte; geçmişte yaşanan adaletsizliklerin mevcut durumu etkileme ihtimalini de gündeme getirmekte; bu noktada ilk edinimde, elde tutmada veya aktarımda adaletin herhangi bir sebeple ihlal edilmesi halinde *düzeltme (ıslah) ilkesini* ortaya koymaktadır[52]. Buna göre, bir mal sahibinin mülkü başlangıçta edinmesi veya daha sonra devretmesinin adil olmaması halinde zarar gören kişiye tazminat ödeme yükümlülüğü bulunur.

Minimal devlet liberteryenizmi ayrıca öz-sahipliğin, bir bireyin emeğini başkalarının yararına sunmak zorunda olmadığı anlamına geldiğini savunur[53]. Nozick'in açıkladığı gibi: "*yalnızca insanlar, farklı insanlar vardır, kendi bireysel yaşamları vardır. Bu insanların başkalarının yararına kullanılması, onu kullanır ve başkalarına fayda sağlar… Bir kişiyi bu şekilde kullanmak, onun ayrı bir kişi olduğu ve sahip olduğu tek hayatın kendisi olduğu gerçeğine yeterince saygı*

48 Jennifer Bird-Pollan, 'Death, Taxes and Property (Rights): Nozick, Libertarianism, and the Estate Tax' (2013) 66 (1) Maine Law Review 12.

49 Aydın (n 38) 255.

50 Bird-Pollan (n 48) 13.

51 Bird-Pollan (n 48) 14.

52 Aktaş (n 24) 93.

53 Fleischer (n 11) 4.

göstermez ve bunu hesaba katmaz". Bu noktada Nozick, bir bireyin bir başkasının yararına çalışmaya zorlanmasının kişilerin ayrılığını ihlal ettiğini savunur[54].

Liberteryen klasik liberalizm ise devletin varlığını özel mülkiyet haklarını temelinde meşrulaştırmakla birlikte teorik köklerini Nozick'in doğal haklar teorisinden farklı olarak ele alır ve genellikle bir dizi gerekçeye dayanır. İlk olarak, Epstein, Mises, Friedman ve Hayek gibi bazı klasik liberaller serbest piyasaların, güçlü özel mülkiyet haklarının ve bireysel özerkliğin faydalarını vurgulayan sonuçsalcı gerekçelere dayanır[55]. Sonuçsalcılar, değerden arınmış bir yaklaşımla özgürlüğün ahlâki değerini dikkate almaksızın, özgürlüğün ancak insanların rahat ve mutluluğunu sağlayan bir araç olduğunu kabul eder. Örneğin; Hayek, bilginin bireyler arasında yayılmasının serbest piyasaları merkezi devlet planlamasından üstün kıldığını savunur. Serbest bir piyasada, karar vericiler ve en iyi bilgiye sahip olanlar aynı kişidir, karar vericiler ise merkezi bir ekonomide mevcut en iyi bilgiden kopuktur. Dahası, zorlamadan özgürlük, bireylerin deney yapmalarına ve bir keşif sürecine katılmalarına olanak tanır, bu da refahı artırır[56]. Sonuçsalcı argümanlarda, devletin belirli bir sonuçsalcı hedefi ilerletme yeteneğini sınırlayan zorlamadan özgür olma hakkı gibi bireysel haklar harmanlanır[57]. Bu bireysel haklar, değer verdikleri sonuç odaklı hedeflere (özgürlük veya verimlilik gibi) ulaşmak için yapılabilecekleri sınırlar ve güçlü mülkiyet haklarını ve serbest piyasaları meşrulaştırır, çünkü serbest piyasalar bireysel tercihlerin özgürce ifade edilmesine izin verir[58]. Örneğin Friedman, serbest piyasanın siyasi özgürlüğün gerekli bir öncüsü olduğunu, yani kişinin başkalarının zorlamasından uzak bir şekilde hayatını yaşama, etik sorunları uygun gördüğü şekilde çözme ve genel olarak özgürlüğünü istediği gibi kullanma özgürlüğü anlamına geldiğini savunur. Buna karşılık, kamu ekonomisi özgürlüğe müdahale eder ve zorlama gerektirir, çünkü bireyleri başka türlü yapmayacakları şeyleri yapmaya zorlar[59].

İkinci olarak bazı klasik liberaller ise sözleşmeci gerekçelere dayanır. Bu teorilere göre, devlet zorlaması yalnızca tüm vatandaşlar için haklıysa meşrudur; yani herhangi bir toplumsal düzenin bireylerin rıza göstereceği şekilde olması gerekir[60]. Örneğin; Gaus, bireyler özgür ve eşit oldukları için herhangi bir zorlamanın onlar için haklı olması gerektiğini savunur. Ancak özgür ve eşit bireyler, zorlamanın ne kadar haklı olduğu konusunda kaçınılmaz olarak farklılık göstereceğinden, tek adil devlet, her bireyin hiç olmamasından daha iyi olduğuna karar

54 Nozick (n 13) 152.

55 Fleischer (n 11) 5; Yaman ve Tarhan (n 12) 69.

56 Bkz. Friedrich August von Hayek, The Constitution of Liberty (University of Chicago Press 1960).

57 Fleischer (n 11) 5.

58 Fleischer (n 17) 1378.

59 Milton Friedman, Capitalism and Freedom (University of Chicago Press 2002) 1-22.

60 Fleischer (n 11) 5.

verdiği devlettir[61]. Epstein ise devleti, bireylerin güvenlik ve kamu malları gibi faydalar karşılığında bazı doğal haklarından vazgeçtiği bir "*zorunlu varsayımsal alışverişler* ağı» olarak nitelendirir. Zorla yapılan alışverişler her bir kişiyi en azından doğa durumunda olduğu kadar iyi durumda kıldığı sürece, "*ilke olarak, hiç kimse… egemen gücün kullanımının kendisini doğal yetenekleriyle olduğundan daha iyi durumda bıraktığı bir dünyaya itiraz edemez*[62]".

C. Minimal Devletin Faaliyet Alanları

Minimal devlet liberteryenleri devletin tek rolünü, özgürlüğü sağlamak için adaletin uygulanması olarak kabul ettiklerinden, devletin faaliyet alanını bu rolüne bağlı olarak belirler. Bu açıdan minimal devlet, güvenlik ve adalet gibi temel (tam) kamusal mal ve hizmetleri sunmakla sınırlandırılmıştır. Liberteryen klasik liberalizm ise, temel kamusal mal ve hizmetlerin sağlanması ve iyileştirilmesini, eğitim, sağlık, güvenlik ve mali alanları düzenleme altına alınmasını devletin faaliyet alanı içerisinde sayar[63]. Buna bağlı olarak Epstein ve Friedman gibi klasik liberaller, gönüllü bir piyasa ekonomisi ile özel mülkiyet ve diğer ekonomik hakların korunmasının birleştirilmesinin, kamu refahını en iyi şekilde desteklediğine inanır[64]. Bu nedenle klasik liberaller devletin temel faaliyet alanını, sorunsuz işleyen bir serbest piyasa için gerekli çerçevenin sağlanması olarak belirler[65]. Ancak klasik liberaller, işleyen bir piyasanın bile bazen bedavacılık ve diğer bazı sorunlar nedeniyle kamusal mal ve hizmetleri yetersiz sağladığını kabul eder. Bu perspektiften; kamusal mal ve hizmetler tanımlanırken genellikle iki temel ölçüt dikkate alınır. Birincisi, rekabete dayalı olmamadır, yani bir kişi tarafından mal ve hizmetin kullanılmasının başka birinin kullanımını azaltmamasıdır. İkincisi, dışlanamamadır, yani mal ve hizmetin bir kişiye sağlanmasının diğerlerinin de bundan faydalanmasına engel teşkil etmemesidir[66]. Bu ikinci özelliğin bedavacılığa yol açtığı, bunun da özel piyasa tarafından bu tür mal ve hizmetlerin yetersiz sağlanacağı kabul edilir. (Sonuçsalcı) klasik liberaller, buna bağlı olarak piyasa başarısızlığına tabi bahse konu mal ve hizmetlerin devlet tarafından sağlanmasını gerekli görür[67]. Gaus gibi diğer klasik liberaller ise sözleşmeci bir çerçeve kullanarak hangi kamusal mal ve hizmetlerin devlet tarafından sağlanabileceğini temellendirir. Gaus, her bireyin sunulacak kamusal mal

---

61 Gerald Gaus, 'Coercion, Ownership, and the Redistributive State: Justificatory Liberalism's Classical Tilt' (2010) 27 (1) Social Philosophy and Policy 234.

62 Richard Allen Epstein, Takings: Private Property and the Power of Eminent Domain (Harvard University Press 1986) 53.

63 Gaus (n 61) 234.

64 Fleischer (n 17) 1379.

65 Friedman (n 48) 25-28.

66 Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş (n 1) 27-28; Metin Erdem, Doğan Şenyüz ve İsmail Tatlıoğlu, Kamu Maliyesi (Ekin Yayınevi 2023) 38-39.

67 Friedman (n 48) 27-32.

ve hizmetlere rıza gösterdiği meşru bir devlette, bedavacılık sorununda olduğu gibi piyasa tarafından yeterince sunulamayan kamusal mal ve hizmetlerin devlet tarafından sağlanabileceğini kabul eder[68]. Netice itibariyle liberteryen klasik liberalizm, piyasa başarısızlığına tabi olan kamusal mal ve hizmetlerin devletin faaliyet alanı kapsamında değerlendirir[69].

II. DOĞAL HAKLAR LİBERTERYENİZMİNDE DEVLET FAALİYETLERİNİN FİNANSMANI NOKTASINDA VERGİLENDİRME

A. Genel Olarak

Doğal haklar liberteryenizmi, yukarıda da ifade edildiği üzere, devlete en azından özgürlükleri ve mülkiyet haklarını koruma ve adaleti sağlama gibi sınırlı bir rol biçmektedir. Hiç şüphesiz, devlet tarafından bu görevlerin yerine getirilebilmesi, diğer bir ifadeyle liberteryen devletin sağlanabilmesi için devletin belirli bir gelir kaynağına ihtiyaç duyduğunu kabul etmek gerekmektedir[70]. İşte bu noktada vergilendirme konusu gündeme gelmektedir.

Vergilendirmeye ilişkin liberteryen argümanlar, temelde mülkiyet hakkına bağlılıktan kaynaklanır. Minimal devlet liberteryenleri özellikle öz-sahipliğin, bir bireyin emeğini başkalarının yararına sunmak zorunda olmadığı anlamına geldiğini, bir bireyin bir başkasının yararına çalışmaya zorlanmasının ise kabul edilemez olduğunu savunur. Buna bağlı olarak yeniden dağıtımcı vergilendirmenin öz-sahipliğe müdahale etmesi sebebiyle adaletsiz olduğunu kabul eder[71]. Ancak minimal devlet liberteryenleri, tüm vergilendirme biçimlerini gayri meşru görmeyip, aşağıda ayrıntılı üzerinde durulacağı üzere, özellikle bedavacılık sorunu dikkate alınarak ve devletin koruyucu hizmetleri finanse edebilmesi amacıyla vergilendirmenin meşru kabul edilebileceğini de savunur[72]. Ayrıca bazı minimal devlet liberteryenleri ise Lockecu ve Nozickci ilkelerin çok sınırlı yeniden dağıtımı meşru hale getirdiğini savunur[73]. Klasik liberalizm ise minimal devlet liberteryenizmiyle karşılaştırıldığında, nispeten daha geniş vergilendirmeyi, özellikle, koruyucu hizmetlere ek olarak kimi sosyal ve yeniden dağıtımcı kamusal mal ve hizmetler için vergilendirmeyi meşrulaştırır[74].

---

68 Gerald Gaus, Social Philosophy (Routledge 1999) 188-191.

69 Fleischer (n 17) 1386.

70 Fisher (n 38) 76-79.

71 Bkz. Nozick (n 13) 169.

72 Bkz. Fleischer (n 11) 4.

73 Örneğin; Mack, Zwolinski gibi minimal devlet liberteryenleri, bir bireyin bir başkasının mülkiyet hakları için feda edilemeyeceğini, Lockecu koşulun sadece toplumsal değil bireysel düzeyde de geçerli olmasını sağlamak için devlet tarafından finanse edilen asgari bir sosyal güvenlik ağının gerekli olduğunu savunur: Bkz. Eric Mack, 'Non-Absolute Rights and Libertarian Taxation' (2006) 23 (2) Social Philosophy and Policy 109; Matt Zwolinski, 'Property Rights, Coercion, and the Welfare State: The Libertarian Case for a Basic Income for All' (2014) 19 Independent Review 523.

74 Fleischer ve Hemel (n 31) 1220.

B. Vergilendirmenin Liberteryen Amacı ve Taşıması Gereken Liberteryen Ölçütler

Vergilendirmeye ilişkin herhangi bir tartışmadan önce şu soruya cevap aranmalıdır: vergilendirmenin amacı nedir? Amaç, devletin bireyleri ve mallarını zorlamadan koruma gibi minimalist rolünü finanse etmenin ötesine geçiyorsa; vergilendirme, devletin minimalist işlevini finanse etmenin bir aracı olmaktan çıkıp devletin kendi gündemini yürütmesine izin vermenin bir aracı haline gelir[75]. Peki bu amaca hizmet edecek vergilerin taşıması gereken liberteryen ölçütler nelerdir? Bu konuda öğretide bir netlik olmamakla birlikte, Fisher, bahse konu ölçütleri (1) vergilerin adil olması; (2) vergilerin bireysel iradeye aykırı olarak alınmaması; (3) vergilerin hukukun üstünlüğüne, özellikle kanun önünde eşitliğe uygun uygulanması şeklinde ifade etmiştir[76]. Bu ölçütleri; vergilendirmeye ilişkin liberteryenizm tartışmalarında esas alınan vergilendirmede adalet ve eşitlik ilkeleri ile "rıza" perspektifinin takip edilmiş olması sebebiyle takip etmek mümkündür.

- *Vergilerin adil olması*: Adil devletin yalnızca özel piyasaların yetersiz kaldığı kamusal mal ve hizmetleri sağlamak için var olduğu şeklindeki Hobbesçu/Lockecu önermeden yola çıkan minimal devlet liberteryenleri, devletin işlevlerini bu sorunu çözmekle sınırlandırması ve vergilendirme yetkilerini başka amaçlar için, özellikle de insanların haklarının ihlali anlamına geldiği için yeniden dağıtım amacıyla kullanmaması gerektiğini savunmuşlardır[77]. Bu görüşe göre vergi mükellefi ile devlet arasında, her bireyin vergi yükünün, kendisine sağlanan kamusal mal ve hizmetlerin gölge fiyatı olarak işlev gördüğü bir karşılıklılık ilişkisi bulunur[78]. Liberteryen klasik liberaller ise vergilendirmede dağıtıcı adaletin sağlanması gerektiğini kabul eder. Ancak bu koşul altında yapılan vergilendirmenin adil olacağını savunurlar. Bu perspektiften örneğin; doğal kaynaklar üzerindeki mülkiyet hakkının fazla payının değeri üzerinden bir servet vergisi alınması; devletin tahsil ettiği vergi gelirlerini adil paylarından daha azına sahip olanlara dağıtması, vergi gelirlerini başka amaçlar için kullanmaması veya devletin topladığı vergi gelirlerini ilgili kişilere dağıtmakta yetersiz kalmaması koşulları altında adil kabul edilecektir[79].
- *Vergilerin bireysel iradeye (rızaya) aykırı olarak alınmaması*: Liberteryenizm; tam öz-sahipliğe bağlı olduğu için, kişinin kendi kişiliğini ya da öz-sahiplik

---

75 Jacab F W Sundberg, 'Revenue-only Taxes vs. Multipurpose Taxes: Philosophy and Implementation in Swedish High Tax Society' in G. Radnitzky, ve H. Bouillon (Eds.), Government: Servant or Master? (Rodopi 1993) 233-234.

76 Fisher (n 38) 81.

77 Nozick (n 13) 168.

78 Barbara H Fried, 'The Case for a Progressive Benefits Tax' in Martin O'Neill ve Shepley Orr (Eds.), Taxation: Philosophical Perspectives (Oxford University Press 2018) 147-158.

79 Peter Vallentyne, 'Libertarianism and Taxation' in Martin O'Neill ve Shepley Orr (Eds.), Taxation: Philosophical Perspectives (Oxford University Press 2018) 106.

haklarını kullanması veya bunlara sahip olması üzerindeki (rıza dışı) vergilendirmeyi reddetmektedir[80]. Özellikle emek gelirinin vergilendirilmesinin "*zorla çalıştırma ile aynı düzeyde*" olduğunu, bunun da "*insanların, eylemlerinin ve emeklerinin başkaları tarafından (kısmen) sahiplenilmesi*" ile sonuçlandığını ve öz-sahipliği ihlal ettiğini vurgulamaktadır[81]. Liberteryenizm ayrıca insan üretimi ürünlerin mülkiyetine bağlı olduğu için, bireylerin üretim faktörlerine tam olarak sahip olduğu durumlarda ürünleri kullanımı veya bu varlıklar üzerinde sahip oldukları haklara sahip olmaları veya bunları kullanmaları nedeniyle (rıza dışı) vergilendirmeyi de reddetmektedir[82]. Bahse konu liberteryen görüşler, rıza olmaksızın ihlal edilemeyecek bir dizi dokunulmaz hakkı onaylayarak, tarihsel olarak bazı vergilendirme türleriyle tutarlı görülmektedir. Ancak liberteryenler mülk sahiplerini meşru bir şekilde vergilendirmek için gereken rıza düzeyi konusunda farklı görüşleri benimsemektedir[83]. Nozick, vergiye tabi her bireyden açık rıza alınmasını gerekli görmektedir. Diğer bazı liberteryenler ise toplum içinde kalmanın veya devlet tarafından sağlanan faydaları kabul etmenin vergiyi meşrulaştırmak için yeterli zımni rıza biçimleri olduğunu savunmaktadır[84]. Gerekli rıza biçimine ilişkin bu farklılıklara rağmen, liberteryenler genellikle alınan hizmetlerin karşılığı olarak bu hizmetlerden faydalananları vergilendirmenin devlet tarafından yapılan meşru bir vergilendirme biçimi olduğunu destekler[85].

- *Vergilerin hukukun üstünlüğüne, özelliklekanun önünde eşitliğe uygun uygulanması*: Bu ölçüt; Hobbes'un 'herkesin aynı koruma faydalarını alması dolayısıyla vergilendirmenin tüm bireyler arasında eşit olarak gerçekleştirilmesi gerektiği savına dayanır. Bu anlamda eşitlik, herkesin tek bir orana tabi olarak fayda ilkesine dayalı orantılı bir ödeme anlamına gelir[86].

C. Fayda İlkesi Çerçevesinde Temellendirme

Liberteryen klasik liberal olan Epstein, yukarıda da ifade edildiği üzere, klasik liberal bir devleti "*zorunlu varsayımsal değişimler ağı*" olarak gerekçelendirir. Bu değişimler, klasik liberal devletin sağladığı faydalar nedeniyle her bir kişiyi en azından doğa durumundaki kadar iyi ve bazılarını daha iyi durumda kılar. Güvenlik ve diğer tam kamusal mal ve hizmetler gibi bu faydalar ücretsiz olmayıp, bedavacılık ve diğer koordinasyon sorunlarının üstesinden gelmek

80 Vallentyne (n 79) 101.

81 Nozick (n 13) 169-172.

82 Vallentyne (n 79) 108-109.

83 Bird-Pollan (n 48) 16.

84 Bird-Pollan (n 48) 16.

85 Fleischer (n 11) 6; Bird-Pollan (n 48) 17.

86 Fisher (n 38) 83.

için "*bireylerin devlet koruması tarafından kendilerine sağlanan faydalar için devlete ödeme yapmaları gerekebilir"*. İşte bu nedenle, liberter devlet, sağladığı hizmetler karşılığında vergilendirmeye ihtiyaç duyar. Bununla birlikte, bu devlet önceden var olan mülkiyet haklarını korumak için kurulduğundan, her bireyden topladığı vergiler, güvenlik ve koruma açısından sağladığı faydaların değerini aşmamalıdır[87]. Diğer bir ifadeyle kişinin vergi yükü, kişinin devletten ne kadar faydalandığına uymalıdır. Böyle bir korelasyon olmadan, zorunlu değişimler bazı kişileri daha kötü durumda bırakabilir ve ilk etapta vergilendirmenin gerekçesini zayıflatabilir. Epstein'ın vurguladığı gibi, "*hükümet zorlaması yalnızca zorlamaya maruz kalan bireylere net fayda sağladığı ölçüde haklıdır*[88]". Ayrıca, kasıtlı yeniden dağıtımın açıkça yasaklandığı ölçüde, bu liberter devlet tarafından alınan vergilerin her bir bireyin elde ettiği faydalara karşılık gelmesi gerektiği, böylece sağladığı koruyucu hizmetlerden kaynaklanan net faydaların ödenen vergilerle orantılı olarak dağıtıldığı sonucuna varılır[89].

Minimal devlet liberteryenleri açısından da benzer bir mantık geçerlidir[90]. Nozick, devletin güç üzerindeki tekelini, öncelikle bireylerin kendilerini savunmalarına izin vermenin başkaları için riskler oluşturduğunu belirterek haklı çıkarır. Bireysel kendini koruma hakları, başkalarına riskler oluşturduğundan, bu riskler koruyucu hizmetler şeklinde tazmin edilirse bahse konu hakların ihlali gündeme gelmez. Nozick bu hizmetlerin nasıl finanse edileceğini açıkça ele almamakla birlikte, Nozick'i takip edenler tarafından bu konu üzerinde durulmuştur. Buna göre bireylerin hayatlarını ve mallarını koruyan (koruyucu) hizmetlerin finansmanı için vergilendirme, alınan tazminat nedeniyle bireylerin özgürlük ve mülkiyet haklarını ihlal etmez. Ancak, vergi yüklerinin alınan faydalarla ilişkilendirilmesi gerekir[91].

Bu açıdan bakıldığında, liberteryen teorilerin, temelde her bireyin ödemesi gereken vergilerin bireyin devletten elde ettiği faydalara bağlı olması gerektiğini ifade eden vergilendirmede fayda ilkesi ile desteklendiğini söylemek mümkündür. Fayda ilkesi (vergilendirmeye sadece devletin vergi ödeyen vatandaşlarına sağladığı hizmetlerin karşılığını verdiği ölçüde izin verilmesi) ile gerekçelendirilen bir vergilendirme, devleti bir hizmet sağlayıcısı olarak görür ve karşılığında bu hizmetler için bir piyasa işleminin parçası olarak vergi toplar[92]. Fayda ilkesi

---

87 Richard Allen Epstein, 'Can Anyone Beat the Flat Tax?' (2002) 19 (1) Social Philosophy and Policy 143.

88 Epstein (n 87) 154.

89 Epstein (n 87) 147.

90 Fleischer (n 11) 6

91 Eric Mack, 'Self-Ownership, Taxation, and Democracy: A Philosophical-Constitutional Perspective' in Donald B Racheter (Eds.), Politics, Taxation, and the Rule of Law (Kluwer Academic Publishers 2002) 29.

92 Bird-Pollan (n 48) 17.

çerçevesinde ise devletin faaliyetlerini yalnızca kamusal mal ve hizmetlerin özel kullanımları veya bu mal ve hizmetlerin sağladığı faydalarla orantılı olarak bireylere uygulanan kullanıcı ücretleri veya fayda vergileri yoluyla finanse edilmesi önerilmektedir[93]. Devletin bu yönde vergi alabileceği hizmet türleri arasında yolların ve kanalizasyonların bakımı veya yerel ve ulusal güvenliğin sağlanması; daha geniş kapsamlı bir devlette, hizmetler arasında kamu eğitimi, piyasaların düzenlenmesi veya kamu sağlık hizmetlerinin sağlanması yer alabilir[94].

Ancak uygulamada, kamu tarafından sağlanan mal ve hizmetlerin özel faydalanıcılarını belirlemek genellikle zor olup, çabayı savurgan veya verimsiz hale getirecek önemli idari maliyetlere katlanmadan bireysel faydalanıcılardan bu mal ve hizmetleri kullanımlarına göre bir vergi almak çoğu zaman imkânsız kabul edilmektedir. Sonuç olarak, liberter bir devlet, dayandığı fayda ilkesini uygulamak için daha genel bir vergiye dayanmak zorundadır. Ancak bu verginin ne şekilde olması gerektiği konusunda çok az fikir birliği var gibi görünmektedir[95].

D. Kamusal Mal ve Hizmetlerden Faydalanmanın Ölçülmesi: Verginin Konusu ve Türü

Verginin konusu kavramı, bir verginin ne üzerinden alındığını ifade eder. Öğretide üç temel ödeme gücü göstergesi (gelir, servet ve harcama), verginin konusu olarak kabul edilerek vergiler sınıflandırılabilmektedir: Gelir vergileri, servet vergileri ve harcama vergileri[96]. Bununla birlikte verginin konusu olarak ödeme gücü göstergelerinin dikkate alınmadığı, yani verginin konusu olarak kişinin kendisinin esas alındığı, her bireye uygulanan baş vergileri de diğer bir vergi türü olarak karşımıza çıkar. Bahse konu vergilerin her birinin, kamusal mal ve hizmetlerden elde edilen faydalar için bir ölçüt (*proxy*) olduğu öne sürülmektedir[97].

Öncelikle gelir vergisi; minimal devlet liberteryenleri açısından zorla çalıştırma ile özdeşleştirilmekte ve meşruluğu bu nedenle tartışılmaktadır:

Nozick, emek gelirinin vergilendirilmesi noktasında ikili bir argüman ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki bu tür bir vergilendirmenin "*zorla çalıştırma ile aynı düzeyde*" olduğunu yönündedir. İkincisi ise bu tür bir vergilendirmenin "in*sanla-*

---

93 David G Duff, 'Benefit Taxes and User Fees in Theory and Practice' (2004) 54 University of Toronto Law Journal 391.

94 Bird-Pollan (n 48) 17.

95 Duff (n 31) 32.

96 Bkz. Erginay (n 1) 55; Uygulama açısından konuya bakıldığında, bahse konu sınıflandırmaya bağlı olarak çeşitli vergi türlerinin uygulandığını söylemek mümkündür. Örneğin; Türk vergi sisteminde (1) gelir vergisi ve kurumlar vergisi gelir vergileri, (2) emlak vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, veraset ve intikal vergisi ve değerli konut vergisi servet vergileri, (3) katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, özel iletişim vergisi, konaklama vergisi ve dijital hizmet vergisi gibi vergiler ise harcama vergileri olarak değerlendirilir.

97 Duff (n 31) 32.

rın, eylemlerinin ve emeklerinin başkaları tarafından (kısmi) sahiplenilmesi" ile sonuçlandığı ve klasik liberallerin öz sahiplik kavramını ihlal ettiği yönündedir[98]. Bu ise minimal devleti finanse etmenin ötesinde herhangi bir amaçla kişinin emeğinden elde ettiği kazancın vergilendirilmesinin ahlaki olarak meşru olmayacağı sonucuna götürür[99]. Nozick'in ilk argümanı şu şekilde özetlenebilir: Çalışarak kazanılanın belirli bir kısmının vergi olarak ödenmeye zorlanılması, aslında başkası için çalışmaya zorlanma anlamına gelir, çünkü emeğin bir kısmının karşılığı kişinin isteği dışında alınması ve başkasının amaçları için kullanılması sonucu doğar. Buradaki temel koşul; hiç çalışılmaması veya en azından temel ihtiyaçları karşılamak için gerekenin ötesinde çalışılması, zamanın bir kısmının başkası için çalışılmaya zorlanması anlamına gelir. Çünkü vergi olarak ödenen parayı üreten emeğin bir kısmı, gönüllü olarak yerine getirilmeyecek bir emektir[100]. Nozick'in bu yaklaşımı, öğretide iki farklı şekilde değerlendirilmektedir. Feser ise Nozick'in argümanının, esasen mülkiyet haklarının ihlali veya hırsızlıkla ilgili olduğu, zorla çalıştırmayla ilgili olmadığı öne sürer; çünkü Nozick, kişinin kazancının devletin vergilerden aldığı kısmında mülkiyet hakkına sahip olduğunu varsayar. Bazıları ise emekten elde edilen kazançların vergilendirilmesinin hırsızlık olmadığını, çünkü devletin eylemlerinin, bir hırsızınkinden farklı olarak, öngörülebilir olduğunu ve yasalarla yönetildiğini, devletin gelir alma yetkisinin sınırlı olduğunu ve hukuki öngörülebilirliğin geçerli olduğunu savunur[101].

Nozick'in ikinci argümanı ise temelde bireyin kendisinin ve emeğinin sahibi olmasına dayanır. Onlarla dilediği her şeyi yapma hakkına sahiptir ve (sözleşmeyle bağlı olmadığı sürece) başka birinin kendisinin yapmasını istediği her şeyi yapmaktan kaçınma hakkına sahiptir. Bu durum, öz-sahiplik kavramını ifade eder[102]. Ancak emekten elde edilen kazançların vergilendirilmesi, belirli bir servet dağılımının elde edilmesini veya devletin vatandaşlarına belirli hizmetler sunmasını gerektiren ahlaki ilkelerle çelişir niteliktedir. Bu tür ilkeler devletin ve yararlanıcılarının, emek ve dolayısıyla kişi üzerindeki bir hakka veya uygulanabilir bir iddiaya ve dolayısıyla en azından kısmi bir mülkiyet hakkına sahip olması anlamına gelir. Ancak devletin bireylerin kısmi sahibi olamayacağı; çünkü bireylerin ancak kendisine sahip olabileceği, bu nedenle de vergilendirmenin meşru olamayacağı iddia edilmektedir[103].

---

98 Nozick (n 13) 169-172.

99 Edward Feser, 'Taxation, Forced Labor and Theft' (2000) 5 (2) The Independent Review 220.

100 Feser (n 99) 220-221.

101 Feser (n 99) 223.

102 Cennet Uslu, 'Robert Nozick: Anarko-kapitalizme Karşı Minarkizm' (2007) 47 Liberal Düşünce Dergisi 145-156.

103 Feser (n 99) 224.

Kimi liberteryenler geliri sivil toplumdan elde edilen faydaların en iyi ölçüsü olarak görmektedir[104]. Örneğin Cooper "*bireylerin piyasaları içinde gelir ve servet peşinde koşup biriktirebilecekleri bir toplumun yaratılması, sürdürülmesi ve korunmasının hükümetten elde edilen bir fayda olduğunu*", bu faydanın "*bireylerin elde ettiği gelirde kendini gösterdiğini*" ve dolayısıyla "*gelirin faydanın uygun bir ölçüsü olduğunu*" savunmaktadır[105]. Liberteryenler devletin gelir ve servetin yaratılması ve sürdürülmesinden ne ölçüde sorumlu olduğunu sorgulayabilseler de birçoğu bu argümanları kişisel gelirin vergilendirilmesi lehine kabul ediyor görünmektedir. Örneğin Epstein, "*devlet tarafından korunan değerli her şey vergiye tabidir*" temelinde geniş tabanlı veya kapsamlı bir gelir vergisi fikrini desteklemektedir[106].

Hayek'e göre ise "*neredeyse tüm ekonomik faaliyetler hükümetin temel hizmetlerinden faydalandığından, bu hizmetler tükettiğimiz ve keyfini çıkardığımız her şeyin az çok sürekli bir bileşenini oluşturur ve bu nedenle, toplumun kaynaklarının daha fazlasına hükmeden bir kişi, hükümetin katkıda bulunduğu şeyden orantılı olarak daha fazla kazanç elde eder*[107]". Dolayısıyla, gelir vergisi hem harcamaya hem de servete ulaşırken, ikisinden yalnızca birini vergilendirmek, devletin aldığı faydaları eksik sayacaktır. İkinci olarak gelir, harcama veya servetin hiçbirinin faydanın en iyi ölçüsü olmadığını iddia edilebilmektedir. Buna göre, genel refahı daha yüksek olan kişiler, devletten diğerlerinden daha fazla faydalanır. Ancak, refahı ölçmek neredeyse imkansız olduğundan geliri en yakın uygulanabilir ölçüt olarak ele almak gerekmektedir[108].

Bird-Pollan ise vergilendirmede fayda ilkesi ile doğal bir şekilde uyum gösteren verginin, gelir vergisi olduğunu kabul eder. Ona göre gelir vergisi, hizmet karşılığı ödeme modeline daha uygun görünmektedir, çünkü ödenmesi gereken tutarı hesaplamak için vergi mükellefinin yaşamının sonuna kadar beklemek yerine, hizmetlerin alındığı genel zaman diliminde vergi mükellefinden hizmetler için ücret almaktadır. Bu nedenle liberteryenler, liberteryen fayda ilkesi gerekliliklerini karşılayacak şekilde tasarlanmış bir gelir vergisini kabul edebilirler[109].

İkinci olarak servet vergilerinin her bireyin elde ettiği faydalar için daha iyi bir ölçüt olduğu da ileri sürülebilmektedir[110]. Locke esas itibariyle bu tür bir vergiyi kabul etmiş; devletin sağladığı "*korumadan payına düşeni alan herkesin… devletin idamesi için kendi mal varlığından payına düşeni ödemesi gerektiğini*"

---

104 Duff (n 31) 33.

105 Greame S Cooper, 'The Benefit Theory of Taxation' (1994) 11 Australian Tax Forum 493.

106 Epstein (n 24) 60.

107 Hayek (n 56) 315-316.

108 Fleischer (n 11) 7.

109 Bird-Pollan (n 48) 18.

110 Duff (n 31) 32.

öne sürmüştür[111]. Ancak, çağdaş liberteryenler, ister yıllık bazda tahsil edilsin (servet üzerinden alınan vergiler – motorlu taşıtlar vergisi, emlak vergisi gibi), isterse sadece ölümle birlikte mülk devredildiğinde tahsil edilsin (servet transferi üzerinden alınan vergiler – veraset ve intikal vergisi, miras vergisi gibi), kişisel servet vergilendirmesinin tüm biçimlerini genellikle reddederler[112]. Bu noktada tartışmalar özellikle servet transferi üzerinden alınan vergiler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Liberteryenizmde servet transferinin vergilendirmesiyle ilgili geleneksel yaklaşım, mülkiyet haklarının mutlak ve dokunulmaz olduğuna ilişkin bakış açısından kaynaklanır ve bu tür vergilendirmenin fiili olarak adaletsiz olduğu yönündedir[113]. Locke'dan Mill'e, Nozick'ten Lomasky'e, Rothbard'dan Mises'e kadar uzanan doğal haklar liberteryenleri, bir bireyin meşru olarak edindiği mülkü özgürce devretme hakkına sahip olduğunu savunurlar. Epstein'ın açıkladığı gibi, bu devretme hakkı "*hayat boyunca, hediye veya satış yoluyla elde edilen tasarrufları ve ölümdeki tasarrufları içerir…*[114]*"*. Servet transferi üzerindeki vergiler de bu hakka müdahale ettiği için adaletsizdir. Ayrıca Lomasky'e göre "*müsadere edici miras vergisi, ölen kişinin mülkünün hizmet edeceği amaçlara ilişkin çıkarlarını hiçe sayar... Bir birey yaşarken mallarına kolektif iradeye tabi kolektif mülk olarak el koymak yanlışsa, öldükten sonra bunu yapmak da aynı şekilde yanlıştır. Miraslara vergi koymak, gelirlere vergi koymaktan bile daha kötüdür. Bu, özellikle acımasız bir zarardır çünkü ölüleri değer verdikleri malları güvence altına almak için son fırsatlarından birinden mahrum eder*[115]".

Mülkiyet hakkı ekseninde yapılan bahse konu itirazın yanı sıra öğretide kimi uygulamaya yönelik itirazların da söz konusu olduğunu söylemek mümkündür:

- Birincisi, intikaller ve mirasların diğer ekonomik faaliyetlerden doğası gereği farklı olması ve bunlara devlet müdahalesinden daha fazla koruma sağlanmasıdır. Bu noktada, intikal ve mirasların devredenin kimliğini ifade ettiği ve devlet müdahalesinin ötesinde olması gereken ailevi meseleleri temsil ettiği, bu nedenle vergi dışında tutulmaları gerektiği savunulmaktadır[116].
- İkincisi ise veraset ve intikal vergilerinin artan oranlı olduğu ve fazlaca muafiyet ve istisna barındırdığı gerekçesiyle gayri meşru olduğudur[117]. Liberteryenler, alınan faydaların alınan gelirden daha yüksek oranda artmadığı gerekçesiyle bu tür vergilendirmeye karşı çıkarlar[118].

111 Locke (n 32) 74.

112 Bkz Epstein (n 24) 303-305.

113 Twele (n 11) 89; Bird-Pollan (n 48) 27.

114 Epstein (n 24) 304.

115 Lomasky (n 30) 270.

116 Fleischer (n 11) 8-9.

117 Epstein (n 24) 303-305.

118 Fleischer (n 11) 10.

Aksini savunanlar ya bu tür mülkiyet haklarının varlığını reddetmişler ya da liberteryenizm ile veraset ve intikal vergisini uzlaştırmaya çalışmışlardır. Bu uzlaştırma girişimlerinin önemli bir alt sınıfı, bu verginin istisnai karakterine dayanmaktadır: "*Bireysel mülk sahibinin ölümü, o bireyin ahlaki mülkiyet hakkını sona erdirdiği için, veraset ve intikal vergisi, liberteryenlerin sıklıkla tüm vergilendirmeleri adlandırdığı gibi hırsızlık değildir*[119]". Bird-Pollan, "*mülkiyet haklarına ilişkin liberteryen bir pozisyonun… veraset ve intikal vergisi ile tutarlı olduğunu*" iddia etmektedir[120]. Benzer şekilde Braun "*hak teorisyenlerinin mirasın vergilendirilmesine itiraz etmemeleri gerektiğini*" belirtmektedir. Ona göre bu tür vergilendirmenin "*yaşamın maddi koşullarını iyileştirmenin eşsiz bir yolu olarak kabul edilmelidir*[121]".

Üçüncü olarak gelir ve servet vergilerinin liberteryen düşünceye aykırı olması sebebiyle, harcama vergileri, liberteryen ölçütleri karşılayacak bir ikame olarak önerilmektedir[122]. Bu noktada fayda ilkesinin kişisel harcamanın vergilendirilmesini destekleyebileceği iddia edilmektedir[123]. Örneğin Hobbes, fakir ve zenginlerin eşit şekilde vergilendirilmesi gerektiğini savunduktan hemen sonra, bireylerin bir ortaklık altında elde ettikleri faydaların en iyi tükettikleri ile ölçülebileceğini öne sürmüştür[124]. Harcama vergisi, tasarruf ve harcama arasında tarafsız olduğu ve bu nedenle bireysel tercihleri diğer vergi türlerinden daha az etkilediği gerekçesiyle de tercih edilmektedir[125]. Bu temelde, harcamanın vergilendirilmesinin liberteryen ilkelerle en uyumlu yöntem olduğunu savunulmaktadır[126].

Son olarak liberteryen vergilendirmenin fayda ilkesi ile değerlendirilmesi baş vergileri ekseninde şekillenmektedir. Hobbes, baş vergileri ile başlayarak, tüm hayatların eşit değerde olduğunu, yoksul ve zenginlerin eşit şekilde vergilendirilmesinin, her ikisinin de toplumdan aynı faydayı, yani "*hayattan zevk almayı*" elde etmesi temelinde gerekçelendirilebileceğini savunmuştur[127]. Ancak bu argüman, doğa durumu ve sivil topluma çok farklı bir bakış açısıyla yaklaşan liberteryen teorilerle uyumsuz kabul edilmektedir[128]. Örneğin; Epstein, baş ver-

---

119 Liam Murphy ve Thomas Nagel, The Myth of Ownership (Oxford University Press 2004).

120 Bird-Pollan (n 48) 28.

121 Stewart Braun 'Historical Entitlement and the Practice of Bequest: Is There a Moral Right to Bequest?' (2010) 29 Law and Philosophy 713.

122 Fisher (n 38) 78.

123 Duff (n 31) 33.

124 Thomas Hobbes, Leviathan in C. B. Macpherson (Eds.), (Penguin 1985) 386-387.

125 William D Andrews, 'A Consumption-Type of Cash Flow Personal Income Tax' (1974) 87 (6), Harvard Law Review 116-120.

126 Bkz. Arthur J Cockfield,'Income Taxes and Individual Liberty: A Lockean Perspective on Radical Consumption Tax Reform' (2001) 46 South Dakota Law Review 23-45.

127 Hobbes (n 124) 386.

128 Duff (n 31) 32.

gisi fikrini kamusal mal ve hizmetlerle ilişkili faydaların "*çok kötü bir ölçüsü*" olduğu gerekçesiyle reddetmektedir[129]. Bununla birlikte, tüm bireylerin aynı miktarda vergi ödemesi gerektiği fikri de liberteryen gerekçelerle savunulduğu gözden kaçırılmamalıdır[130].

E. Uygulanacak Vergi Tarifesinin Belirlenmesi

Liberteryenizm bağlamında vergilerde uygulanacak vergi tarifesinin nasıl olması gerektiği konusu, artan oranlı veya düz oranlı vergilendirme ekseninde şekillenmekte ve vergilendirmenin düz oranlı olması yönünde ağırlık kazanmaktadır[131].

Liberteryenlere göre uygun şekilde yapılandırılmış bir düz oranlı verginin hesaplanması daha kolay olmakta, yatırım üzerinde daha az olumsuz etki yaratmakta ve karmaşık bir artan oranlı vergi sisteminden daha az ekonomiyi bozmaktadır[132]. Dahası Hayek, "The Constitution of Liberty"de artan oranlı gelir vergisi hakkında ayrıntılı bir değerlendirme sunmaktadır. Hayek'e göre artan oranlı vergilendirme başarılıları soymakta; özellikle artan oranlı gelir vergisi, özgür bir toplumda kaynaklarını kendilerini geliştirmek için kullanacak olanlar için caydırıcı nitelik taşımaktadır[133]. Bu çerçevede liberteryen yaklaşımlar farklı vergi türleriyle uyumlu görünse de kişisel gelir üzerinden alınan herhangi bir verginin tek veya sabit bir oranda alınması gerektiği konusunda hemfikir olma eğilimindedir[134]. Örneğin Locke, vergilerin devlet tarafından korunan mülkiyetle orantılı olarak alınması gerektiğini öne sürmektedir[135]. Hayek, düz orantılı vergilendirmenin "*tükettiğimiz ve keyif aldığımız her şeyin az ya da çok sabit bir bileşenini oluşturan*" devlet hizmetlerinin faydalarına karşılık geldiğini iddia etmektedir[136]. Benzer şekilde Epstein, düz oranlı bir gelir vergisinin "*vergilendirmede fayda teorisi için kaba (aslında tek kullanışlı) bir vekil olarak sınırlı devlet liberteryen modeliyle oldukça iyi çalıştığını*" savunmaktadır[137].

---

129 Epstein (n 24) 297.

130 Jeffrey A Schoenblum, 'Tax Fairness or Unfairness?' (1995) 12 The American Journal of Tax Policy 221.

131 Bkz. Robert E. Hall ve Alvin Rabushka, 'The Route to a Progressive Flat Tax' (1985) Cato Journal 465-480.

132 Walter J Blum ve Harry Kalven, 'The Uneasy Case for Progressive Taxation' (1952) 19 (3) The University of Chicago Law Review 417 vd.

133 Fisher (n 38) 77-78.

134 Geoffrey Brennan ve James M Buchanan, The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution (Liberty Fund 2000) 223-224; Epstein (n 62) 68-69. Gelir üzerinden alınan vergilerde düz oranlı tarifenin kullanılması yönünde ayrıca bkz. Alaattin Demir, Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergilere Yönelik Vergi Reformu Önerileri (Yetkin Yayınları 2025) 240 vd.

135 Locke (n 32) 74.

136 Hayek (n 56) 315-316.

137 Epstein (n 75) 144.

F. Vergilerin Konulması, Değiştirilmesi ve Kaldırılması

Doğal haklar liberteryenizmi, liberteryen devletin sınırlı kapsamıyla tutarlı bir şekilde vergi koyma yetkisini sınırlandırılmış kurumsal gereklilikler ile destekleme eğilimindedir. Örneğin Locke için temel kurumsal gereklilik, vergilerin "*halkın rızası*" dışında alınmaması olup, Locke bunu "*çoğunluğun rızası ya kendileri ya da kendileri tarafından seçilen temsilcileri tarafından verilmesi*" şeklinde yorumlamaktadır[138]. Günümüzde ise özellikle serveti bir gruptan diğerine aktaran mali politikalar uygulanabileceği endişesi ile vergi koyma yetkisine uygulanabilecek özel oylama kuralları ve anayasal sınırlar için öneriler geliştirilmektedir[139].

Oylama kurallarına ilişkin olarak, vergi koyma yetkisinin süper çoğunluklar, üst meclisler veya halk referandumları tarafından karara bağlanması gerektiği sıklıkla tartışılmaktadır. Örneğin Wicksell, vergi ve harcama kararlarında oybirliğinin "*vergi dağılımındaki adaletsizliğe karşı tek kesin ve aşikâr garanti*" olduğunu savunmaktadır[140]. Hayek, temel vergi yapısının ve vergi paylarının kişiler ve gruplar arasındaki dağılımının, olağan yasamanın ötesinde kalıcı olacak şekilde tasarlanmış genel yasaların çıkarılmasına özgü bir üst meclis tarafından kararlaştırılmasını gerekli görmektedir[141]. Mack ise "*devletin temel vergi yapısının doğrudan halk oylamasıyla onaya tabi olmasını ve onay için gerekli oyun yüzde 80 gibi büyük bir süper çoğunluk olmasını*" önermektedir[142].

Özel oylama kurallarına ek olarak, önemli vergi önlemlerinin doğrudan anayasal kısıtlamalara tabi olması gerektiği de savunulmaktadır. Örneğin Epstein, kişisel gelir vergisinin sabit bir oran üzerinden alınması gerektiği yönündeki yaygın liberteryen görüşle tutarlı olarak, gelirin vergilendirilmesini "*tek tip, sabit bir oran*" ile sınırlayan bir anayasal hükümden yanadır[143]. Brennan ve Buchanann, özellikle servet üzerinden alınan vergiler için azami vergi oranlarını öngören anayasal hükümleri desteklemektedir[144]. Diğerleri ise bir yetki alanının kamu gelirinin veya kamu harcamasının yüzdesi olarak toplam vergilendirmeye anayasal sınırlar getirilmesini savunmaktadır[145].

---

138 Locke (n 32) 74-75.

139 Duff (n 31) 37.

140 Knut Wicksell, 'A New Principle of Just Taxation' in Richard A Musgrave ve Alan T Peacock (Eds.), Classics in the Theory of Public Finance (The Macmillan Press Ltd 1958) 90-92.

141 Bkz. Friedrich August von Hayek, Law, Legislation and Liberty (University of Chicago Press 1979) 110.

142 Mack (n 91) 28.

143 Epstein (n 24) 295-296.

144 Brennan ve Buchanan (n 134) 229-231.

145 Garry Wolfram, 'Taxpayers Rights and the Fiscal Constitution' in Donald P. Racheter ve Richard E. Wagner (Eds.), Politics, Taxation and the Rule of Law (Springer 2002) 76.

SONUÇ

Liberteryenizm, devletin meşruiyeti ve faaliyet alanı bakımından en dar çerçeveyi öneren yaklaşımlardan biri olup, doğal haklar liberteryenizmi, bireyin doğuştan sahip olduğu hakları devletten önce ve devletin üzerinde konumlandırmaktadır. Bu yaklaşımda, mülkiyet hakkı ile kişinin kendi bedeni, emeği ve üretimi üzerindeki tasarruf yetkisi devredilemez bir hak olarak tanımlanmaktadır.

Doğal haklar liberteryenizmi içinde yer alan anarko-kapitalizm, minimal devlet yaklaşımı ve klasik liberalizm gibi farklı alt yaklaşımlar, devletin varlığı, kapsamı ve işlevleri bakımından önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, vergilendirme konusuna da doğrudan yansımaktadır. Öncelikle anarko-kapitalizm, her tür vergilendirmeyi, mülkiyet hakkına yönelik bir ihlal ve dolayısıyla ahlaki açıdan meşru olmayan bir zorlamanın ifadesi olarak değerlendirmektedir. Devletin varlığını dahi reddeden bu yaklaşım, kamusal hizmetlerin piyasa mekanizmaları aracılığıyla gönüllülük esasına dayalı olarak sunulabileceğini savunmakta ve zorunlu katkı mekanizmalarını reddetmektedir. Buna karşılık, minimal devlet liberteryenizmi, sadece bireysel hakların korunmasına hizmet eden sınırlı devlet faaliyetlerinin finansmanını, yani devletin yalnızca güvenlik, adalet ve sözleşmelerin uygulanması gibi temel koruyucu işlevlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan asgari düzeyde vergilendirmeyi meşru görmektedir. Bu yaklaşımda da mülkiyet hakkı dokunulmaz bir doğal hak olarak kabul edilmekte; yeniden dağıtım amaçlı vergiler, bireylerin mülkiyetine zorla el koyma olarak değerlendirilerek reddedilmektedir. Liberteryen klasik liberalizm ise bu iki uç görüş arasında yer almakta; fayda temelli gerekçelerle daha geniş kapsamlı ve hatta sınırlı yeniden dağıtım amacı taşıyan vergilendirmeleri normatif açıdan kabul edilebilir bulmaktadır. Ancak her üç yaklaşım da, mülkiyet hakkının ihlali anlamına gelebilecek keyfi ya da kapsamı belirsiz vergilendirme uygulamalarına karşı açık bir eleştiri yöneltmektedir.

Bu farklı yaklaşımlar temelinde, çalışmada liberteryen bir verginin taşıması gereken temel nitelikler kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Liberteryen vergilendirmenin meşruiyeti için üç temel ölçüt öne çıkmaktadır: Adalet, bireysel rıza ve hukukun üstünlüğü ilkelerine uygunluk. Bu ölçütler, vergilendirmenin yalnızca devletin temel işlevlerini yerine getirmek üzere, alınan hizmetin karşılığı olacak şekilde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda vergilendirmenin, fayda ilkesi doğrultusunda bireyin devletten sağladığı hizmetlerle orantılı olması ve özgürlük ile mülkiyet hakkını zedelememesi önem arz etmektedir.

Vergi türleri itibariyle konuya bakıldığında ise özellikle emek gelirleri üzerindeki gelir vergileri ve servet vergileri, liberteryen öğretide sıklıkla zorla çalıştırma ve kamulaştırma ile özdeşleştirilerek gayri meşru kabul edilmektedir. Bu nedenle, harcamaya dayalı vergilendirme modelleri ya da doğrudan faydaya dayalı kullanıcı ücretleri, özgürlük ve mülkiyet haklarıyla daha uyumlu alternatifler olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte meşru olarak kabul edilen vergiler açısından artan

oranlılıktan ziyade düz oranlılığın esas olması gerektiği ve bu vergilerin liberal demokratik çerçevelere bağlı olarak özel oylama kuralları ve anayasal düzeyde düzenleme altına alınması gerektiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, doğal haklar liberteryenizmi çerçevesinde vergilendirme, ancak çok sınırlı koşullar altında, bireyin temel haklarını ihlal etmeyecek şekilde tasarlandığında meşru sayılabilmektedir. Bu bağlamda vergilendirme, yalnızca güvenliğin sağlanması ve bireysel hakların korunmasına hizmet eden asgari devlet fonksiyonlarının finansmanıyla sınırlandırılmalı; yeniden dağıtım, sosyal yardım veya ekonomik eşitlik gibi amaçlarla genişletilmemelidir.

KAYNAKÇA

Aktaş S, 'Bir Değer Olarak Adalet Kavramının Tahlili' in Muzaffer Elmas vd. (Eds.), Sosyal Bilimlerle Çağı Yorumlamak: Fikirler Düşünceler-2 (Mahya Yayınları 2018)

Akdoğan A, Kamu Maliyesi (Gazi Kitabevi 1999)

Andrews WD, 'A Consumption-Type of Cash Flow Personal Income Tax' (1974) 87 (6), Harvard Law Review 116

Aydın A, 'Rawls ve Nozick: Bireysel Haklar, Tercihler ve Yetenekler Üzerine' (2020) 7 (2) Kilikya Felsefe Dergisi 253

Beriş HE, 'Çağdaş Liberalizmde Farklı Yönelimler' (2002) 28 Liberal Düşünce Dergisi 206

Bird-Pollan J, 'Death, Taxes and Property (Rights): Nozick, Libertarianism, and the Estate Tax' (2013) 66 (1) Maine Law Review 12

Blum WJ ve Kalven H, 'The Uneasy Case for Progressive Taxation' (1952) 19 (3) The University of Chicago Law Review 417

Braun S, 'Historical Entitlement and the Practice of Bequest: Is There a Moral Right to Bequest?' (2010) 29 Law and Philosophy 713

Brennan G ve Buchanan JM, The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution (Liberty Fund 2000)

Cockfield AJ, 'Income Taxes and Individual Liberty: A Lockean Perspective on Radical Consumption Tax Reform' (2001) 46 South Dakota Law Review 23

Cooper GS, 'The Benefit Theory of Taxation' (1994) 11 Australian Tax Forum 493

Demir A, Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergilere Yönelik Vergi Reformu Önerileri (Yetkin Yayınları 2025)

Duff DG, 'Benefit Taxes and User Fees in Theory and Practice' (2004) 54 University of Toronto Law Journal 391

Çağan N, Vergilendirme Yetkisi (Kazancı Hukuk Yayınları 1982)

Duff DG, 'Private Property and Tax Policy in a Libertarian World: A Critical Review' (2005) 17 (1) Canadian Journal of Law and Jurisprudence 29

Edizdoğan N Çetinkaya Ö ve Gümüş E, Kamu Maliyesi (Ekin Basım Yayın Dağıtım 2023)

Epstein RA, Takings: Private Property and the Power of Eminent Domain (Harvard University Press 1985)

Epstein RA, Takings: Private Property and the Power of Eminent Domain (Harvard University Press 1986)

Epstein RA, 'Can Anyone Beat the Flat Tax?' (2002) 19 (1) Social Philosophy and Policy 143

Erdem M Şenyüz D ve Tatlıoğlu İ, Kamu Maliyesi (Ekin Basım Yayın Dağıtım 2023)

Erginay A, Kamu Maliyesi (Savaş Yayınevi 2010)

Feser E, 'Taxation, Forced Labor and Theft' (2000) 5 (2) The Independent Review 220

Fisher J, 'Is Consumption Tax Regressive? A Libertarian Perspective' (2017) 33rd International Academic Conference Vienna

Fleischer MP, 'Libertarianism and the Charitable Tax Subsidies' (2015) 56 (4) Boston College Law Review 1359.

Fleischer PM ve Hemel D, 'Atlas Nods: The Libertarian Case for a Basic Income' (2017) Wisconsin Law Review 1205

Fleischer MP, 'Death and Taxes: A Libertarian Reappraisal', (2022) 22-029 Legal Studies Research Paper Series, University of San Diego School of Law 1

Fried BH, 'The Case for a Progressive Benefits Tax' in Martin O'Neill ve Shepley Orr (Eds.), Taxation: Philosophical Perspectives (Oxford University Press 2018)

Friedman M, Capitalism and Freedom (University of Chicago Press 2002)

Gaus G, Social Philosophy (Routledge 1999)

Gaus G, 'Coercion, Ownership, and the Redistributive State: Justificatory Liberalism's Classical Tilt' (2010) 27 (1) Social Philosophy and Policy 234

Hall RE ve Rabushka A, 'The Route to a Progressive Flat Tax' (1985) Cato Journal 465

Hayek FA, The Constitution of Liberty (University of Chicago Press 1960)

Hayek FA, Law, Legislation and Liberty (University of Chicago Press 1979)

Hobbes T, Leviathan in C. B. Macpherson (Eds.), (Penguin 1985)

Hoppe HH, The Economics and Ethics of Private Property (Ludwig von Mises Institute 2006)

Karakoç Y, Kamu Maliyesi Ders Notları, (Yetkin Yayınları 2020)

Karataş TD, 'Robert Nozick'in Adalet Teorisi: John Rawls'un Hakkaniyet Olarak Adaleti Karşısında Yetkilendirme Teorisi' (2023) 11 (1) Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 212

Kırlı Ö, Liberteryenizm (Liberte Yayınları 2023)

Locke J, Second Treatise of Government in C. B. Macpherson (Eds.), (Hackett Publishing Company 1980)

Lomasky LE, Persons, Rights and Moral Community (Oxford University Press 1990)

Mack E, 'Liberty and Justice' in John Arthur ve William H Shaw (Eds.), Justice and Economic Distribution (Prentice-Hall Inc 1978)

Mack E, 'Self-Ownership, Taxation, and Democracy: A Philosophical-Constitutional Perspective' in Donald B Racheter (Eds.), Politics, Taxation, and the Rule of Law (Kluwer Academic Publishers 2002)

Mack E, 'Non-Absolute Rights and Libertarian Taxation' (2006) 23 (2) Social Philosophy and Policy 109

McGee RW ve Block WE, 'Taxation: The Libertarian View' in Robert F. van Brederode (Eds.), Political Philosophy and Taxation (Springer Nature 2022)

Mises L, Planning for Freedom (Libertarian Press 1974)

Murphy L ve Nagel T, The Myth of Ownership (Oxford University Press 2004)

Nozick R, Anarchy, State and Utopia (Basic Books Inc 1974)

Schoenblum JA, 'Tax Fairness or Unfairness?' (1995) 12 The American Journal of Tax Policy 221

Steiner H, 'Original Rights and Just Redistribution' in Peter Vallentyne ve Hillel Steiner (Eds.), Left-Libertarianism and Its Critics (Palgrave 2000)

Sundberg JFW, 'Revenue-only Taxes vs. Multipurpose Taxes: Philosophy and Implementation in Swedish High Tax Society' in G. Radnitzky, ve H. Bouillon (Eds.), Government: Servant or Master? (Rodopi 1993)

Turhan S, Vergi Teorisi ve Politikası (Filiz Kitabevi 2020)

Twele M, 'What Libertarians (Should) Think About Inheritance Taxation' (2023) 29 Res Publica 90.

Uslu C, 'Robert Nozick: Anarko-kapitalizme Karşı Minarkizm' (2007) 47 Liberal Düşünce Dergisi 145

Vallentyne P, 'Libertarianism and Taxation' in Martin O'Neill ve Shepley Orr (Eds.), Taxation: Philosophical Perspectives (Oxford University Press 2018)

Wicksell K, 'A New Principle of Just Taxation' in Richard A Musgrave ve Alan T Peacock (Eds.), Classics in the Theory of Public Finance (The Macmillan Press Ltd 1958)

Widerquist, 'A Dilemma for Libertarianism', (2009) 8 (1) Politics, Philosophy & Economics 43

Wolfram G, 'Taxpayers Rights and the Fiscal Constitution' in Donald P. Racheter ve Richard E. Wagner (Eds.), Politics, Taxation and the Rule of Law (Springer 2002)

Yaman S ve Tarhan B, Liberteryenizmin Felsefi Temelleri (Liberus, 2021)

Yılmaz Furtuna E, 'Olağanüstü Yönetim Usullerinde Vergilendirme Yetkisinin Hukuki Sınırları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri' (2021) 25 (3) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 429-470